

*Висоцька Марина Петрівна
к.е.н., доцент*

*Доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу
Інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету*

Еволюція механізмів державного регулювання економіки

Проведено аналіз провідних економічних теорій, зокрема, виділено механізми та інструменти державного впливу на економіку в різні часи епохи формування ринкового господарства, прослідковано їх видозміну та можливості застосування в сучасних умовах.

Ключові слова: ринкова економіка, механізми управління, протекціонізм, криза, економічне зростання, економічна теорія

*Высоцкая Марина Петровна
к.е.н., доцент*

*Доцент кафедры международных экономических отношений и бизнеса
Института международных отношений
Национального авиационного университета*

Эволюция механизмов государственного регулирования экономики

Проведен анализ ведущих экономических теорий, в частности, выделены механизмы и инструменты государственного влияния на экономику в разные времена эпохи формирования рыночного хозяйства, прослежено их видоизменение и возможности применения в современных условиях

Ключевые слова: Рыночная экономика, механизмы управления, протекционизм, кризис, экономический рост, экономическая теория

Vysotskaya Maryna

PhD in economics, associate Professor, Department of international economic relations and business of Institute of International Relations of National aviation University.

Evolution of mechanisms of the government's regulation of the economy

It has been analyzed the leading economic theories and highlighted the mechanisms and instruments of government's impact on the economy at different periods of the era of the market economy formation. It has been tracked the changes and the possibility of application in the contemporary circumstances.

The level of the government's intervention in the market economy is explained due to stage in the formation and development of the market economy. This correlation is clearly seen in the analysis of economic theories.

Mercantilism explained the importance of active government's intervention in economic activity mainly in the form of protectionism. The main envisaged instruments were setting high import duties, granting subsidies to national producers, etc. The main idea of the doctrine was amounted to the fact that the mercantilist (protectionist) policy of the government improved the trade balance of the country, contributed to the development of industry and the fast growth of population.

Physiocrats believed that the government's attention should be focused on agriculture, which, in their view, created the wealth of society, rather than on the development of trade and the accumulation of money. An integral part of Physiocracy economic theory was an idea of non-interference of the government in the natural course of economic life.

According to the conclusions of the classical theory the market system is capable of self-regulation which occurs through market mechanisms. There is the "invisible hand" that balances the market when the government's intervention only violates the harmonious market mechanism. A free competition is necessary prerequisite for the validity of such laws.

Keynesian conception justifies the feasibility of the government's intervention in economic processes. It is worth to use state policy of stabilization aggregate demand to avoid loss from cyclical downturns. Conduct of stabilization policy is going with usage of monetary and fiscal policies instruments.

The Results of the research of the mechanisms evolution of government's regulation of national economies determines the existence of diverse and largely contradictory theoretical concepts about the role of the state in regulating the economy. Complexity and contradictions of the studied phenomena can be explained by the variety of economic life and social processes taking place in the states, and even sometimes by subjective factors of the government's policy implementation. Still It does not exist any generally accepted theory and universal effective mechanism that would solve many of the problems and overcome the crisis in different countries. This is due to the difference in scales, forms, methods and characteristics of the government's influence on the economy, society's willingness to accept and support the government's intervention in economic processes. These differences are due to many factors of material objective order as well as the influence of traditions specific to a particular society. At the same time the complexity of the processes occurring in the society explains necessitate of usage of a wide range of mechanisms, tools and measures developed by the economic theories. In our view, it is impossible to choose a dominant.

In Ukraine the system of the government's regulation has not been established yet. There is only regulation of separate spheres of economic activities, but there is not any science-based and focused on long-run strategic program or concept of the government's regulation. Therefore, it is necessary to improve the system of the government's regulation of the economy and find effective mechanisms for implementing the directions that will use the existing potential.

Keywords: market economy, governance mechanisms, protectionism, crisis, economic growth, economic theory

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку держава відіграє важливу роль в процесах функціонування національної економічної системи. Світовий досвід державного регулювання національної економіки свідчить про постійний пошук механізмів, які забезпечують безперервні й гнучкі зміни в економіці кожної держави, стабільність соціуму та збільшення потенціалу виробничої системи за умов повного використання ресурсів.

Наукова парадигма представляє досить різноманітний спектр думок щодо місця, ролі, цілей і можливостей державного втручання в ринкову економічну систему. При цьому, погляди вчених істотно мінялися залежно від конкретних умов розвитку світового господарства.

Аналіз основних досліджень. Питання, що були пов'язані з визначенням ролі держави в економічному процесі та пошуком відповідного інструментарію впливу на економіку, висвітлили в своїх дослідженнях класики економічної науки, зокрема С. Брю, М.Вербер, Я.Вінер, Р.Гільфердінг, Дж. Кейнс, Дж. Кларк, К.Маркс, А. Маршал, Р.Мандел, Г.Манків, Р.Оуен, Я.Певзнер, Д.Ріккардо, А.Сміт, П.Самюельсон, Г.Сіммонс, С.Сисмонді, М.Туган-Барановський, І.Фішер, М.Фрідман, Ф. Хайек, Дж. Хікс, Й.Шумпетер, та інші.

Деяким аспектам впливу держави на економічний розвиток присвячені праці вітчизняних вчених: В. Базилевича, В.Бакуменко С.Билої, В.Воротіна Б.Гаврилішина, Л. Головка, Л.Дідківської, А. Задої, О.Іваницької, В.Князева, І.Малого, С.Мочерного, А. Мерзляк, В.Мартиненко, С.Папчишина, Ю.Сурміна, А.Ткаченко, В.Юрчишина. Водночас, недостатньо уваги вчені приділяли виділенню тих механізмів і інструментів державного управління, які довели свою ефективність протягом багатьох століть розвитку ринкового господарства.

Мета публікації полягає у визначенні механізмів та інструментів державного управління в контексті еволюції економічної наукової думки.

Виклад основного матеріалу. Поява тих або інших поглядів і концепцій в економічній науці та державному управлінні завжди пов'язана з умовами розвитку економічної системи. Обґрунтування міри державного втручання в ринкову економіку обумовлено етапом становлення й розвитку ринкового господарства. Ця залежність чітко простежується при аналізі економічних шкіл. Водночас, якщо розглянути механізми, які були застосовані державою у ті чи інші періоди національного розвитку, можна зробити висновки про те, які з них витримали перевірку часом, а які - втратили своє початкове значення та суттєво видозмінились.

У період зародження ринкових економічних відносин з'являється перша теоретична школа, яка отримала назву меркантилізму (XV-XVII ст.). Попередні економічні дослідження не носили самостійного характеру, а виступали як складова праць, присвячених дослідженню загальних проблем функціонування суспільства, зокрема релігійних, політичних, моральних.

Меркантилізм обґрунтовував необхідність активного втручання держави в господарську діяльність, в основному у формі протекціонізму — заохоченні експорту, стримуванні імпорту та усілякої підтримки національної промисловості. В якості інструментів передбачалось встановлення високих імпорتنних мит, видачі субсидій національним виробникам тощо. Основні положення цієї доктрини зводилися до того, що меркантилістська (протекціоністська) політика держави поліпшує торговельний баланс країни, сприяє розвитку її промисловості й швидкому росту її населення. Найбільш видатний представник цієї школи - француз А. Монкретьєн.

На першому етапі розвитку меркантилізму основні шляхи державного регулювання були спрямовані на всебічне обмеження імпорту товарів (шляхом встановлення високих цін), перешкоджанні вивозу дорогоцінних металів з країни. Зокрема, отримані в результаті торгівлі іноземними товарами суми необхідно було спрямовувати на купівлю товарів, вироблених на території країни для подальшого вивезення.

Друга половина XVI—XVII ст. характеризується розширенням зовнішньої торгівлі та зняттям заборони на вивезення грошей, що історики економічної думки пов'язують з другим етапом формування школи меркантилізму. Меркантилісти вимагали впровадження високих мит на іноземні товари та виступали за досягнення активного сальдо торговельного балансу через розвиток національного виробництва та вивезення частини товарів за кордон.

У якості ще одного аргументу на користь протекціонізму, зокрема обмеження імпорту, меркантилісти висувають доводи балансу праці. Вважалося, що імпорт повинен складатися із сировини й напівфабрикатів, експорт - з кінцевого продукту, оскільки в цьому випадку підтримується зайнятість усередині країни. [1]

Найбільш відомий представник епохи пізнього меркантилізму Т.Манн вважав, що правильною й вигідною політикою держави є безмитне вивезення товарів, виготовлених з іноземної сировини. Це дасть можливість додаткового залучення працівників у виробничий процес, збільшить щорічний вивіз таких товарів за кордон, завдяки чому збільшиться ввіз іноземної сировини, що поліпшить надходження державних мит. Манн зауважує, що не слід обтяжувати занадто великими митами вітчизняні товари, щоб не знижувати їх цінову конкурентоспроможність щодо експортування.

До протекціоністських аргументів додавалися доводи воєнно-стратегічного характеру. Державна могутність була для представників меркантилізму основною метою. Прагнення до надходження дорогоцінних металів пояснювалося не в останню чергу переконанням, що гроші є «мускульною силою війни» і неявно представленою тезою, що оборона важливіше добробуту. Однак, мотиви забезпечення добробуту все-таки наявні у представників меркантилізму. Вони вважають, що саме витрати стимулюють промисловість.

Концепції меркантилізму використовувались провідними країнами Європи: Англією, Пруссією, Австрією, Швецією, а також Францією та Росією.

Зазначимо, що сьогодні механізми регулювання економіки, які застосовувалися меркантилістами, зазнали значних змін. Протекціоністські заходи усіляко обмежуються міжнародними організаціями. Зокрема, у

міжнародній торгівлі ГАТТ/СОТ встановлено основні принципи і правила, серед яких: торгівля без дискримінації, тобто взаємне надання режиму найбільшого сприяння у торгівлі, взаємне надання національного режиму товарам і послугам іноземного походження, регулювання торгівлі переважно тарифними методами, відмова від використання кількісних і інших обмежень. Водночас, розвинуті держави часто вдаються до захисту вітчизняних товаровиробників, використовуючи всі ті інструменти, про які писав Ф.Монкретьєн. Крім того, розвинені країни все частіше віддають перевагу нетарифним засобам регулювання, серед яких помітне місце посідають антидемпінгові заходи, надання державної підтримки товаровиробникам та різноманітні технічні бар'єри. Протидія з боку ГАТТ/СОТ не стає на заваді практиці використання нетарифних заходів такими країнами, як США, країни ЄС, децю меншою мірою Японією та Канадою.

У середині XVIII ст., як реакція на вади меркантилістської політики заохочення й розвитку мануфактур і відсутності масштабних дій, спрямованих на розвиток сільського господарства, у Франції виник новий напрям економічної думки — фізіократизм, засновником якого був Фр. Кене. Він критикував меркантилізм французького міністра Кольбера, який, передусім, дбав про промисловість, а потреби сільського господарства не зумів поєднати з інтересами держави. Фізіократи оголосили сільське господарство єдиною галуззю, що створює багатство країни. Вони наполягали на тому, що саме постійно відтворені багатства сільського господарства є основою для всіх інших форм багатства, забезпечують занятість працівників всіх професій, сприяють благополуччю населення, надають руху промисловості і підтримують процвітання нації. Фізіократи вважали, що увага уряду повинна бути спрямована не на розвиток торгівлі та нагромадження грошей, а на землеробство, де, на їхню думку, створюється багатство суспільства. [2]

Заслуга фізіократів складається в знаходженні джерел багатства не у сфері обігу, а у сфері виробництва матеріальних благ. Але фізіократи вважали, що лише землеробство є тією сферою, де створюється "чистий продукт" і відбувається збільшення багатства. Промисловість вони визначили як сферу, що не створює "чистого продукту". На їх думку, в землеробстві, на відміну від промисловості, працює природа, земля. Отже, вони зводили "чистий продукт" до фізичного дарунка природи. Ними відкинуто меркантилістське визначення багатства як скупчення дорогоцінних металів в країні. У практичних висновках фізіократи домагалися здійснення державою економічної політики, спрямованої на розвиток землеробства.

Господарський процес, на думку фізіократів, є гармонійним і навіть може бути описаний строго математично. Зокрема, Франсуа Кене розробив макроекономічну модель господарського кругообігу, так звану "Економічну таблицю", яка відображала загальну картину кругообігу товарів і послуг для основних секторів економіки і класів суспільства і давала уявлення про механізм функціонування економіки в цілому.

Складовою частиною економічної теорії фізіократизму є ідея невтручання держави в природний хід економічного життя. На думку Кене, держава повинна встановити такі закони, які б відповідали «природним законам», і на цьому її економічні функції можна вважати вичерпаними[2].

Спробу практичної реалізації економічної концепції фізіократів почав француз Жак Тюрго, що в 1774-1776 роках обіймав пост генерального контролера фінансів. Він провів низку реформ фізіократичного характеру, напрямком яких було зниження впливу держави на економічне функціонування. Були скасовані обмеження на торгівлю хлібом, а також феодальні привілеї, селянські натуральні повинності на користь держави замінені грошовим податком, були скорочені державні видатки. Мабуть, найважливішим елементом реформ було оподаткування дворян, які до цього взагалі не платили податків. У перспективі планувалося повністю відмовитися від збору податків із селян, замінивши їх єдиним поземельним податком із дворян. Така політика, природно, супроводжувалася серйозною опозицією з боку привілейованих верств: почалися придворні інтриги, і в результаті реформатор був змушений піти у відставку. Після його відставки Людовик XVI скасував всі нововведення Тюрго, й Франція почала свій невтримний рух до соціальних потрясінь Великої французької революції.

У наші часи в Україні до прообразів інструментів, запропонованих фізіократами, можна віднести такі два основних з них. По-перше, це побудова математичних моделей виробництва й розподілу продукції, що у сучасній економічній науці застосовується у вигляді численних галузевих і продуктових балансів, міжгалузевих моделей. Формалізація варіантів теорій макроекономічної рівноваги й економічного зростання також може трактуватись як інструмент, породжений фізіократами. До другого інструменту варто віднести інструмент встановлення плати за природні ресурси, яка може існувати у формі ренти.

На сьогодні в Україні існує проблема нееквівалентного обміну сільськогосподарської продукції, пов'язаної з практично повною відсутністю рентної складової. За розрахунками академіка Б. Пасхавера, на рубежі 60-70 х рр. ХХ ст. «рентні доходи в землеробстві України становили чверть випуску, третину валової доданої вартості і майже 60 % прибутку. Сьогодні підвищення питомої ваги проміжного споживання істотно знизило частку ренти у вартості аграрної продукції» [7, с. 78]. Сільське господарство є менш монополізованою галуззю порівняно з іншими галузями сфери матеріального виробництва. На цій основі виникає явище, що отримало назву диспаритет цін, нееквівалентність обміну. Через механізм цін з сільського господарства перекачується частина доданої вартості, що мала б складати матеріальну основу ренти і залишатись на потреби розвитку. Таким чином, частина ренти залишає сферу сільського господарства і акумулюється у надприбутках підприємств – монополістів інших галузей народного господарства. Як показує світовий та вітчизняний досвід, подолати диспаритет цін, досягнути еквівалентності обміну в режимі ринкової саморегуляції неможливо. В Україні дана проблема існувала завжди, але особливо загострилась з початку 90-х років. Пропорції обміну погіршились тоді у 5-7 разів і не зазнали позитивних змін донині. Вищезазначене унеможлиблює ведення не тільки розширеного, а й простого відтворення більшістю сільськогосподарських підприємств, причому незалежно від форм власності та типів господарювання. Це потребує відповідних державних інструментів, що забезпечать розвиток сільського

господарства. Деякі з інструментів, які активно пропагандувались фізіократами, можна застосувати і сьогодні.

Із розвитком ринкових відносин клас підприємців почав розглядати державне втручання як елемент обмеження своєї діяльності. Отже, почала розвиватися нова економічна система знань, яка знайшла відображення у формуванні класичної школи. Засновниками класичної школи є А.Сміт, Д.Рікардо, В.Петті та інші вчені [4,5,6].

Класичній економічній школі належить низька нових положень. Найбільш повно основні ідеї обґрунтував А.Сміт у праці «Дослідження о природі і причинах багатства народів». Згідно її трактування, ринкова система спроможна до саморегулювання, яке відбувається за допомогою ринкових механізмів. Тобто існує «невидима рука», що врівноважує ринок, а втручання держави лише порушує гармонійний ринковий механізм.

«Невидима рука» незалежно від намірів індивіда – «економічної людини» - направляє його і всіх людей до найкращих результатів, вигід або до більш високих цілей суспільства, виправдовуючи тим самим прагнення людини-егоїста ставити особистий інтерес вище суспільного. У такий спосіб «невидима рука» припускає таке співвідношення між «економічною людиною» і суспільством, тобто «видимою рукою» державного управління, коли остання, не протидіючи об'єктивним законам економіки, перестане обмежувати експорт і імпорт, виступати штучною перешкодою природному ринковому порядку. Державі для досягнення правових і інституціональних гарантій і визначенню границь свого невтручання залишаються три важливі напрямки (обов'язки): витрати на суспільні роботи (винагорода викладачів, чиновників, священників і інших, хто служить інтересам держави), витрати на здійснення військової безпеки, витрати на здійснення правосуддя, включаючи охорону прав власності.

Обов'язковою умовою забезпечення дії таких законів є вільна конкуренція.

Представники класичної школи стверджують, що сукупний рівноважний обсяг виробництва співпадає з потенційним. Навіть якщо рівновага порушується, негайно змінюється рівень заробітної плати, цін та відсоткової ставки, що призведе до відновлення загальної рівноваги. Грошовий ринок завжди гарантує рівність інвестицій та заощаджень, і, відповідно, повне задіявання ресурсів. Безробіття має лише «добровільний» характер і відповідає природному рівню. Тому, в точці рівноваги сукупного попиту та сукупної пропозиції, обсяг виробництва завжди дорівнює потенційному. Отже, втручання держави в економічні процеси повинно бути мінімальним.

Класична концепція панувала достатньо довготривалий проміжок часу, поки кризові явища 1929-1933рр.. не поставили під сумнів багато з її положень. Економічні процеси в багатьох провідних країнах світу зустрілись з довготривалою кризою. Ринкові механізми не виявилися спроможними до регулювання наслідків кризових явищ.

На базі досліджень кризових явищ початку ХХ ст.. виникла нова концепція, яка базується на ідеях Джона Мейнарда Кейнса. Він створив концепцію ринкової економіки як цілісної системи. Державне регулювання Кейнс вважав необхідним, оскільки рівноважний стан економіки може лише випадково співпадати з потенційно можливим рівнем виробництва, а повна

зайнятість в нерегульованій економіці виникає лише випадково. Однією з причин такої розбіжності кейнсіанці вважають невідповідність планів інвестицій і заощаджень, які здійснюють різні економічні агенти з різних мотивів. Розбіжність мотивів зумовлює зниження ділової активності, що викликає коливання фактичного обсягу виробництва навколо потенційного рівня та призводить до виникнення циклічного безробіття. Цим коливанням сприяє низька еластичність заробітної плати і цін, а циклічне безробіття має примусовий, а не добровільний характер. Уникнути втрат від циклічних спадів можна завдяки державній політиці по стабілізації сукупного попиту. Проведення стабілізаційної політики відбувається з використанням інструментів монетарної та фіскальної політик. Негативні наслідки циклічності пропонувалось ліквідувати за рахунок стимулювання сукупного попиту, проводячи в період спаду стимулювальну грошово-кредитну та бюджетно-податкову політику. У період циклічного підйому необхідними заходами вважається стримування сукупного попиту за допомогою обмеження грошової маси та зниження витрат держави і зростання податкових ставок (стримувальна грошово-кредитна та бюджетно-податкова політика).

Оскільки основним об'єктом регулювання в кейнсіанських моделях є сукупний попит, то кейнсіанська макроекономічна політика отримала назву «економіка попиту».

На основі загальної концепції кейнсіанці розробили механізми державної економічної політики. Найбільше визнання в практиці державного регулювання економіки одержали теорії антициклічного регулювання й теорії економічного зростання.

Податки, державні закупки, трансферти і позики використовуються державою для підтримки ділової активності та розподілу фінансових ресурсів. Застосування різних інструментів фіскальної політики (зміна державних витрат або рівня податкових ставок) має різний вплив на сукупний попит. Мультиплікативний ефект розширення сукупного попиту внаслідок зниження податкових ставок стимулює економіку менше, ніж однакове за розміром збільшення державних видатків. На різних фазах економічного циклу вибір інструментів фіскальної політики обумовлено відповідною метою. Якщо фіскальна політика спрямована на розширення державного сектора, то, з метою подолання циклічного спаду, необхідним є збільшення державних витрат, які створюють більший мультиплікативний ефект. За необхідності стримування інфляційного підйому застосовують збільшення податків, це є відносно м'яким обмежувальним заходом бюджетно-податкової політики.

Система бюджетно-податкових заходів може відповідати дискреційній або недискреційній фіскальній політиці. Дискреційна фіскальна політика передбачає цілеспрямовані зміни в розмірі державних витрат, податків і сальдо державного бюджету. Для стимулювання сукупного попиту внаслідок циклічного спаду уряд цілеспрямовано створює дефіцит державного бюджету, збільшуючи державні видатки та скорочуючи податки (стимулювальна фіскальна політика), що призводить до збільшення бюджетного дефіциту. Відповідно, в період циклічного підйому створюється

бюджетний надлишок внаслідок зменшення державних витрат та зростання податкових ставок (обмежувальна фіскальна політика).

Крім того, для проведення стимулювальної та стримувальної фіскальної політики можуть використовуватись автоматичні стабілізатори. Це механізми бюджетно-податкової політики, які дозволяють автоматично, без проведення спеціальної політики, зменшити циклічні коливання в економіці. Такими стабілізаторами є прогресивна податкова ставка і трансфертні платежі, насамперед система страхування по безробіттю.

Державне регулювання грошового ринку здійснює центральний банк за допомогою механізмів монетарної політики. Змінюючи пропозицію грошей в економіці, монетарна політика впливає на обсяг виробництва, рівень цін, зайнятість, зовнішньоекономічну рівновагу. Система монетарних заходів регулювання пропозиції грошей передбачає використання прямих і непрямих інструментів монетарної політики. До прямих інструментів належать: ліміти кредитування для окремих банків, галузей, пряме регулювання процентної ставки. До непрямих інструментів належать: операції ЦБ на відкритому ринку цінних паперів, облікова процентна ставка, резервні вимоги.

Серед розвинених країн досить активно проводили політикові гнучкої зміни податкових ставок і державних видатків Нова Зеландія, Австрія, Великобританія, Австралія, США, Японія, Швеція, Швейцарія.

Протягом 80-х і 90-х років XX сторіччя кейнсіанські методи фіскальної політики найбільш ефективно використовували нові індустріальні країни Азії - Гонконг, Південна Корея, Малайзія, Таїланд, Сінгапур, Тайвань.

Сучасне трактування кейнсіанства інтегрує й консолідує в єдиному механізмі фінансові інструменти, що регулюють ринкові процеси із сильною фінансовою політикою держави, використовуючи їх для забезпечення соціально-економічного розвитку.

Розвиваючи ідеї Д. Кейнса, його послідовники створили концепцію економічної системи, що регулюється як ринком, так і державою, яку називають кейнсіанською змішаною економікою. Основу змішаної економіки становить приватна власність. Держава - своєрідне доповнення до неї, й тому не повинна виступати як конкурент приватного капіталу. Держава виконує функцію "вбудованого стабілізатора", ліквідуючи (або знижуючи) нестійкість соціально-економічного розвитку. Використання кейнсіанських механізмів державного регулювання економіки США й більшості країн Західної Європи породило в багатьох західних економістів упевненість у тім, що була знайдена майже ідеальна модель змішаної економіки.

Однак в 70-і роки кейнсіанські механізми не виявилися спроможними зупинити одночасне посилення інфляції, падіння виробництва й збільшення безробіття.

Знову спостерігається зростання популярності неокласицизму, який зазнав значних змін у своєму розвитку. Його прибічники переглянули деякі свої концепції, зокрема відношення до державного втручання, і, починаючи з 70 років XX сторіччя, відбувається так зване неокласичне відродження. Тепер визначається необхідність часткового втручання держави у відтворювальні процеси, але лише з метою забезпечення свободи дії ринкових сил. Починають діяти нові напрямки неокласики (монетаризм, нова класична економіка,

неоінституціоналізм). Представники неокласичного напрямку обґрунтували життєвість принципів вільного підприємництва і недоцільність активного втручання держави в економіку.

Висновки. Результати дослідження еволюції розвитку механізмів державного регулювання національних економік визначає існування різноманітних і, багато в чому, суперечливих теоретичних концепцій щодо ролі держави в регулюванні економіки. Складність та суперечливість досліджуваних явищ можна пояснити різноманіттям економічного життя та соціальних процесів, що відбуваються в державах, інколи навіть суб'єктивними чинниками реалізації державної політики. До сьогодні не існує та не може існувати загальноприйнятої теорії і дієвого універсального механізму, який дозволить вирішити численні проблеми та долати кризові явища в різних країнах. Це пояснюється різницею у масштабах, формах, методах і особливостях впливу держави на економіку, готовністю суспільства приймати й підтримувати державне втручання в економічні процеси. Ці розходження обумовлені багатьма факторами об'єктивного матеріального порядку, а також впливом традицій, характерних для конкретного суспільства. Водночас, складність процесів, які відбуваються в суспільстві, обумовлюють необхідність застосування широкого спектру механізмів, інструментів і заходів, які виробила економічна думка. На наш погляд, не можна обирати домінуючу.

В Україні система державного регулювання досі не склалася. Має місце лише регулювання окремих сфер економічної діяльності, але науково обґрунтованої, орієнтованої на тривалу перспективу концепції або стратегічної програми державного регулювання немає. Отже, існує необхідність удосконалення системи державного регулювання економіки та пошуку дієвих механізмів реалізації тих напрямків, які дозволять використовувати наявний потенціал.

Використані джерела інформації:

1. Жид Ш., Рист Ш. История экономических учений. М., 1995.- 544с.
2. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег //Избранные произведения. М.: Экономика, 1993. С. 224-518.
3. Кенэ Ф. Физиократы. Избранные экономические произведения: [пер. с фр., англ. и нем.] / Ф. Кенэ [и др.]; предисл. П.Н. Клюкин. –[Юбилейн. зд.]. –М.: Эксмо, 2008. –1199 с
4. Рикардо Д. «Начала политической экономии и налогового обложения» (отдельные главы). В кн. «Антология экономической классики». Т. 1. М., Эконом, 1993.
5. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. В 2 т. М.: Наука, 1993. 570 с.
6. Петти В. Экономические и статистические работы. М.: СОЦЭКГИЗ, 1940. 324 с.
7. Пасхавер Б. Рентний чинник розвитку аграрного ринку // Економіка України. – 2008. - №11. – С. 72-80.

References:

1. *Gide Sh, Sh Rist History of Economic Thought. M., 1995.- 544s.*
2. *J. Keynes. General Theory of Employment, Interest and Money // Selected Works. M.: Economics, 1993. pp 224-518.*
3. *F. Quesnay physiocrats. Selected economic works: [trans. with fr., Eng. and him.] / F. Quesnay [et al.]; foreword. PN Klyukin. - [Jubilee. bldg.]. -M.: Eksmo, 2008. - 1199 with*
4. *Ricardo D. "Principles of Political Economy and Taxation" (selected chapters). Proc. "Anthology of economic classics." T. 1. M., Economy, 1993.*
5. *A. Smith, The Wealth of Nations. V 2 t. M.: Nauka, 1993. 570 p.*
6. *Petty B. Economic and statistical work. M.: Sotsekgiz, 1940. 324 p.*
7. *B. Paskhaver rental chinnik rozvitku agricultural market analysis // Ekonomika Ukraïni. - 2008. - №11. - S. 72-80.*

Рецензент: Іваницька О.М., д.держ.упр., професор